

דף פרפראות האזינו

לעילוי נשמת: מו"ר המשגיח ר' ישראל מאיר יוסף בן אסתר זצ"ל להצלחת: יעקב בן אורה הי"ו - אושרית בת חנה תחי' | דוד בן אורה הי"ו - מוריה בת מיכל תחי'

"האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי" "יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי" "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" (ל"ב - א' - ג')

ידוע כי הלשון דיבור בא לבטא שהמדבר בא להתבטאות בלשון קשה, ואמירה באה לבטא אמירה בלשון רכה. כמו כן ידוע, שמטר הוא לא תמיד ברכה בכל הצמחים, ישנם צמחים שמטר טוב להם, ויש צמחים שהמטר מזיק להם, וכן דשא, טוב לו גשמים חזקים, ואילו עשב, טוב לו גשמים חלשים. אומר רבי שלמה זלמן אולמן אב"ד ביסטריץ, כנגדם יש אנשים שדי להם במידת הרחמים, ויש אנשים שצריכים מידת הדין. וזה פירוש הפסוק, "האזינו השמים ואדברה", לשון קשה, "ותשמע הארץ אמרי פי", לשון רכה. ואל תתמה על זה, כי למה הדבר דומה? למטר וטל, כשם שיש צמחים שדי להם בטל ויש שצריכים מטר, כך הם הבריות, יש שדי להם אמירה רכה ויש שצריכים דיבור קשה, והכל הוא לטובתו של כל אחד כפי הדרוש לו. לכן, כשם שאדם צריך לברך על הטובה, כך מברך על הרעה, כי הכל הוא לטובתו, "כי שם ה' אקרא" - מידת הרחמים - "הבו גודל לאלוקינו", מידת הדין.

ה"חתם סופר" מסביר את ההבדל בין מטר לטל. דברי תוכחה הנאמרים בחריפות ובדברים בוטים, נקרא **"מטר"**, שראשי התיבות שלו הם **משאכם טרחכם ריבכם**, אבל תוכחת דברים הנאמרים בנחת ובלשון רכה, נקרא **"טל"** ראשי תיבות **טוב לכל**, כי יש שני סוגי תוכחות, תוכחת זעם ותוכחת נחת. אם מטיפים מוסר לרבים, אפשר בדרך כלל להוכיח במקל חובלים, אבל אם מוכיחים ליחיד, טוב להוכיח במקל נועם. "כשעירים", בסערה וחריפות "עלי דשא", לרבים, "דשא" הוא שם הכולל כל מיני עשבים כמבואר ברש"י בתחילת בראשית, ו"כרביבים", להוכיח בנחת, "עלי עשב" ליחיד, כל מין עשב לעצמו קרוי עשב.

"יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי" (ל"ב - ב')

כותב הגר"א מוילנא ב"אבן שלמה" (מתורת הגר"א פ"א - אות יא) תורה משולה למים, וכמו שהגמ' אומרת בתענית (ז'). תורה מגדלת ומצמיחה, ומה היא מגדלת, את מה שזרעת, זרעת חיטים יצמחו חיטים, זרעת קוצים יצמחו קוצים, כמו שהגשם היורד מהשמים משקה עשבים שוטים ורעים, ומצמיח רק במקום שנחרש ונזרע קודם, ואילו במקום שלא נעבד, המטר מטריד ועושה ביצות.

כך היא התורה, מי שאינו הגון מתפתחות וגדלות בו תכונות רעות מכח התורה שלמד, התורה יכולה לשנות אדם לטובה, אם הוא מוכן להשתנות, אבל אם האדם לא מוכן להשתנות ולא עובד על עצמו לתקן את מידותיו ולומד תורה ועי"ז מוסיף לו כח, עוצמה והשפעה, והוא מנצל זאת לדברים רעים, התורה לא תשנה אותו לטובה, להיפך, יש לה את הכח להורידו מטה מטה. כמבואר בגמרא (יומא ע"ב): זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המוות. רבי שמחה בונים מפשיסחא אומר, כשיורד גשם, ודאי שזה משפיע לטובה על הירקות והפירות, למרות שכרגע לא רואים שום שינוי, כך גם אדם שלומד תורה, אין ספק שגם אם לא רואים שינוי מיידי, התוצאות ייראו בעתיד.

"יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי" (ל"ב - ב')

כותב הגר"א מוילנא ב"אבן שלמה" (מתורת הגר"א פ"א - אות יא) תורה משולה למים, וכמו שהגמ' אומרת במסכת תענית (ז'). תורה מגדלת ומצמיחה, ומה היא מגדלת, את מה שזרעת, זרעת חיטים יצמחו חיטים, זרעת קוצים יצמחו קוצים, כמו שהגשם היורד מהשמים משקה עשבים שוטים ורעים, ומצמיח רק במקום שנחרש ונזרע קודם, ואילו במקום שלא נעבד, המטר מטריד ועושה ביצות.

כך היא התורה, מי שאינו הגון מתפתחות וגדלות בו תכונות רעות מכח התורה שלמד, התורה יכולה לשנות אדם לטובה, אם הוא מוכן להשתנות, אבל אם האדם לא מוכן להשתנות ולא עובד על עצמו לתקן את מידותיו ולומד תורה ועי"ז מוסיף לו כח, עוצמה והשפעה, והוא מנצל זאת לדברים רעים, התורה לא תשנה אותו לטובה, להיפך, יש לה את הכח להורידו מטה מטה. כמבואר בגמרא (יומא ע"ב): זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם המוות, רח"ל.

"יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי" (ל"ב - ב')

בביאור הפסוק כותב האברבנאל, הלימוד שלי, התורה שלי, יהיה בשפע, כמטר, אבל תזל כטל אמרתי, הלשון והדיבור יהיה קצר, לפי עצת חז"ל בפסחים (ג'). לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה. ועוד רמז, דברי תורה נראים לפעמים מעטים בכמותם, אבל הם מרובים באיכותם, בתיבה אחת צפונים עמקי סודות היצירה, קדושת אלוקים ומוסר האדם. "יערף כמטר לקחי", התורה היא רבת האיכות כמטר, אע"פ ש"תזל כטל אמרתי", שנראית לך מעט הכמות כטל.

"כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו" (ל"ב - ג')

בפסוק זה יש שבע תיבות, אומר החיד"א בספרו 'תורת החיד"א', רמז לשבעה ימים שקוראים בתורה. שני, חמישי, שבת, ר"ח, חולו של מועד, יו"ט ויום כיפור. ובפסוק זה יש עשרים וחמש אותיות, רמז למספר העולים לתורה, שלושה בימי חול ובשבת במנחה, ארבעה בר"ח ובחול המועד, חמשה ביו"ט, ששה ביום כיפור ושבעה בשבת, שהם ביחד עשרים וחמש. וזה פירוש הפסוק "כי שם ה' אקרא", רמז לקריאת התורה.

בספר "אור אלחנן" מסופר, רבי אלחנן וסרמן בא לבית הכנסת הגדול בברנוביץ כדי לשמוע את דרשת שבת שובה של הרב המקומי רבי דוד וייצ'ל. לפתע באו שלוחים, והודיעו שהרב לא חש בטוב ולא יוכל לדרוש. מיד כולם ביקשו מר' אלחנן שידבר, בתחילה סירב, ולאחר הפצרות מרובות עלה לבימה וקישר את דבריו לפרשתנו. משה רבנו, שהתורה מעידה עליו שהיה עניו מכל אדם, איך הגיע לדבר בנוסח "האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי", וכי הוא בשר ודם, בן תמותה, יקח לו עדים שיהיו חיים וקיימים לעולם. אלא, משה רבנו בנשימה אחת מיישב את דבריו כשאמר: "כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלוקינו", איני אומר לכם אפילו דבר אחד משלי, רק משל הקב"ה ובשביל כבודו יתברך, הריני רשאי לקחת עדים החיים וקיימים לעולם. גם אני בעצמי, המשיך ר' אלחנן בהתנצלות, אין לשאול: מי שמך מוכיח ומטיף ליהודי ברנוביץ, כי לא אומר לכם שום דבר משלי, אלא דברים המפורשים בתורה.

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט א-ל אמונה ואין עוול" (ל"ב - ד')

הכל מצדיקים עליהם את דינו, וכך ראוי וישר להם. צדיק מפי הבריות. וישר הוא וראוי להצדיקו. (רש"י). מדוע משה רבנו היה צריך לומר את פסוקי צידוק הדין? אומר הש"ך, משה רבנו הצדיק עליו את הדין, שלא יאמרו מה הועיל לו כל הטורח שטרח עם ישראל ועלה למרום והביא להם את התורה, וקבע בית מדרש והיה מלמדם ביום ובלילה, וע"י תפילותיו ותחינותיו לא כילו את עם ישראל, ולעומתו פנחס, ע"י מעשה אחד שעשה, הקב"ה נתן לו חיים ושלוש, ונעשה מלאך ולא מת, ומשה רבנו ימות? כדי שלא יתחלל שם שמים על ידו, הצדיק עליו את הדין בפני כל ישראל.

"שחת לו לא בניו מומם" (ל"ב - ה')

"שחת", אם אדם חוטא בנעוריו, ובזקנותו עושה תשובה, "לו לא", לו עצמו אין בזה כלום, כי תשובתו מתקבלת, אבל "בניו מומם", בניו שראו את התנהגותו בצעירותו ולמדו ממעשיו, הם נשארו מקולקלים, ויוצא מהם דור עקש ופתלתל, את החטא הזה אין לתקן. ולכן מזהירה התורה "זכור ימות עולם", זכור לעבוד את ה' כל הימים, "בינו שנות דור ודור", תבינו שבמעשים מקולקלים מסכנים את הדורות הבאים.

ה"כלי יקר" מסביר, "שחת לו", מה שהחוטא משחית את עצמו על ידי חטאיו, "לא", אין זה עדיין העוולה הגדולה ביותר, אבל "בניו", מה שעל ידי חטאיו הוא משחית ופוגם את בניו, "מומם", זה המום הרע והגדול ביותר. מי מזה נולד בסופו של דבר? "דור עקש ופתלתל".

"דור עקש ופתלתל" (ל"ב - ה')

ה"עקש" זהו ההולך בדרך עקומה, אומר ה"בית הלוי", אך אם לפחות הוא היה עקבי באותה עקמומית, עוד ניתן היה ללמד עליו זכות, אבל "פתלתל" הכוונה שמתעקם לשני צדדין, פעם עקום לצד זה ופעם לצד זה, ועל זה אין כל צידוק, כי הצד השווה ששניהם עקומים ושניהם פונים תמיד על צד העבירה.

ובגרסה אחרת "דור עקש" לעצמו, עדיין זה לא חסרון, העקשנות דבר טוב לישראל, אבל זו הצרה: "ופתלתל" שהעקשנות מנוצלת לדרכים עקומות ולמעשים רעים.

מסופר האדמו"ר רבי בונים מפשיסחא בצעירותו היה סוחר, ולרגל מסחרו ביקר פעם בברלין. פעם היה באכסניה בליל שבת בחברת סוחרים, כשהסוחרים הסבו על יד השולחן ונהנו מסעודת שבת, הזמין סוחר אחד בשביל החבורה כמה בקבוקים יין משובח. שלח בעל האכסניה את שני משרתיו, אחד יהודי ואחד גוי שיביאו מהמרתף יין מן המובחר. לתמהוננו, ראה הרבי, שהמשרתים חזרו מהמרתף, המשרת היהודי מחזיק את הנר דולק, והגוי נושא בידיו את היין. עכשיו, אמר הרבי, הובן לי הפסוק היטב, "דור עקש ופתלתל", לו היה הגוי אווז בנר והיהודי ביין, ניחא, אבל כשזה קורה הפוך, הרי זה כבר "עקש ופתלתל".

"שחת לו לא בניו מומם דור עקש" (ל"ב - ה')

אדם מוצא ילד ברחוב ומביאו לביתו, הילד קורא לו "אבא", והוא קורא לילד "בני". יום אחד החליט הילד למרוד, ועזב את הבית, ומאז כבר אינם אב ובן. אך כשמדובר באבא ביולוגי, אומר ה"חתם סופר", גם כשהבן מורד באביו, הוא עדיין הבן ואביו נשאר אבא. אומר הקב"ה לבני ישראל: "שחת לו", כשאתם משחיתים לפני ה', "בניו מומם", המום הוא שלכם, "ה לה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנך".

"שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (ל"ב - ז')

סימן הטהרה וההיכר של הבן החכם הוא פרשת "והיה כי ישאלך בנך", ואילו סימן ה"טומאה" של הבן הרשע הוא "והיה כי יאמרו אליכם בניכם". הבן הרשע אינו שואל, אלא להיפך, בא להגיד ולהדריך את אביו, מה שאין כן הבן החכם, הוא מכיר בסמכותו של האב הזקן ממנו בשנים ובחכמה, ובא לשאול את פיו. **אומר רבי אהרן וואלקין**, גם בפרשתנו רואים יסוד זה, באה התורה ומייעצת לאדם עצה טובה, "שאל אביך ויגדך", לך ושאל את אביך את אשר על ליבך. ומה הוא יגיד לך, "זקניך ויאמרו לך", אף הוא ישלח אותך אל אביו, הוא זקנך, שמאחר שלו עצמו יש אבא, הרי הוא הסמכות העליונה, והוא אשר יאמר לך מה תעשה.

בתורה אין באמצע!!

"עם נבל ולא חכם" (ל"ב - ו') נאמר בפסוקי התוכחה על ישראל 'עם נבל ולא חכם', ולכאורה התואר 'נבל' חמור יותר ממי שהוא רק 'לא חכם', ואם כן אחרי שנאמר על אדם שהוא 'נבל' אין כל תוספת בכך שאומרים עליו שהוא 'לא חכם', ומדוע כתב ה' זאת התורה בסדר זה.

מבאר ה"חפץ חיים" בספרו "שם עולם" (חלק ב' - פרק ג') ע"פ מה שאמרו חז"ל 'הלוואי אותי עזבו ותורתי שמרו, שהמאור שבה מחזירם למוטב', ואף כאן, אמנם 'נבל' הוא חמור יותר מ'לא חכם', אך גם לנבל יש תקווה אם יעסוק בתורה, אך כיון שישראל הם עם 'לא חכם', כלומר אינם חכמים בחכמת התורה, שאינם עוסקים בה, לכן אין להם תקווה, אבל אם היו עוסקים בתורה, אפילו שהם מכונים כ'נבלים', עדין יש להם תקווה לחזור למוטב. רואים מכאן שאין דרך אמצעית בעבודת ה', ואין פשרות בזה, כי מי שלא בגדר "חכם", הרי הוא "נבל" חלילה, כיון שלולא לימוד התורה שעל ידו האדם מתחכם, עלול האדם להתדרדר מטה מטה, עד שיהיה בגדר נבל חלילה.

סייעתא דשמיא

מעשה באחד שנשלח לארץ ישראל מארה"ב לישיבה קטנה, ולא נקלט בה. רצה האב להחזירו לארה"ב, והבן סרב. ידידו של האב, הגאון רבי מרדכי אפוליון זצ"ל, אמר לו בא נעלה לרב שך. עלו לביתו של ראש הישיבה, קיבלם בסבר פנים יפות, שמע את האב שרוצה להחזיר את בנו, ושמע את הבן שרוצה להישאר בארץ. אמר הראש ישיבה לבחור, מה שאומר לך יהיה מקובל עליך? אמר, כן.

הושיט לו ראש הישיבה את ידו לתקיעת כף, אמר לו, איני מכירך, לא אותך ולא את אביך, עד היום לא ראיתכם, ומשתצא מכאן ינתק שוב הקשר בינינו. אבל דע לך, איני אומר שום דבר מליבי, הכל כתוב בתורה הקדושה. התורה אומרת "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך", ונשאלת השאלה, וכי לכל אחד יש אבא שהוא תלמיד חכם שחונן בדעת תורה? אבל הביאור הוא, שאם האבא מתכוין לשם שמים ולטובת בנו, יש לו סייעתא דשמיא להדריך את הבן בעצה טובה שה' יצליחנה. מכל מה ששמעתי כאן, ראיתי שאביך מדבר אך ורק לטובתך, בלי פניות ונגיעות אישיות, וכי מה אכפת לו אם תישאר כאן, ולכן יש לך חובה לשמוע בקולו, ואם תשמע לעצתו, תצליח.

שבת שובה

"האזינו השמים" (ל"ב - א') - הלכה, אדם בישראל שהיה חושש באוזניו, מהו שיהא מותר לרפואתו בשבת, כך שנו חכמים, כל שספק נפשות דוחה את השבת. (מד"ר י' א').

שואל ה"חתם סופר", מה הקשר בין הלכה זו לפרשת האזינו? ומתרץ בדרך רמז, הפוסקים דנים בשאלה אם מותר לומר וידוי בשבת, מצד אחד, יש לו מזה נחת, ולכן מותר, או אולי כיון שזה מצערו, אסור. לכאורה הלכה זו בספק, האם מותר לתלמיד חכם לדרוש בשבת ולהטיף מוסר לקהל ולהטיח דברים קשים כגידים, כי הקהל מצטער על כך, אבל "שבת שובה" היא לפני יום כיפור, וכתוב בספרים, שבשבת זו צריך אדם לתקן את מה שקילקל בכל שבתות השנה, ואם לא עכשיו אימתי, ויש בזה משום פיקוח נפש, ולכן מותר אז לעורר את הקהל לתשובה.

והנה, כתב ב"סדר עולם", משה רבנו מת בשבת (וכמו שכתב הרא"ש בריש פרק ערבי פסחים), ובאותו יום אמר לישראל כל דברי התוכחות, וזו כוונת המדרש, מי שחושש באוזניו, שאינו "שומע" ברצון דברי תוכחה, וכרגיל חל פרשת האזינו בשבת שובה שהרב דורש דברי מוסר, מהו שיהא מותר לרפואתו בשבת, והתשובה, כל ספק נפשות דוחה את השבת

שנה טובה ומתוקה

בספר "עולמו של אבא" מסופר על חסיד שבא לאדמו"ר מקוצק, ובכה לפניו שבתו הצעירה נפטרה והוא לא מבין את דרכי ה'. הרבי מקוצק לא ענה לו, אלא התחיל לדבר איתו בלימוד. הרבי שואל והחסיד עונה, ובמשך שעה שלימה התפלפלו ביניהם. בסוף אמר לו הרבי, מדוע אתה מתעקש למצוא תירוץ לכל קושיא שאני מקשה, אולי הקושיא שלי טובה כל כך שאין לה תירוץ? ענה לו החסיד, אם התוספות אומרים זאת, לא יתכן שתהיה עליהם קושיא בלי תירוץ והסבר. אמר לו הרבי: על התוספות לא יכולה להיות קושיא, ואילו על הקב"ה יכולה להיות קושיא? לכן בראש השנה אנו מאחלים אחד לשני "שנה טובה ומתוקה", כי "שנה טובה" תהיה בכל מקרה, שהרי "אין עוול" וכל מה שעושה הקב"ה, לטובה עושה, אלא כל זמן שאיננו מבינים ואיננו יודעים לפרש מה שקורה לנו, עבורנו אין זה "מתוק", לכן מלבד הברכה "לשנה טובה", מוסיפים שהיא תהיה גם מתוקה, שנשכיל להבין את היותה "טובה" ועל ידי כך יומתקו כל מאורעות חיינו.

נקודה למחשבה

"יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי" (ל"ב - ב') - רבי שאול בראך שואל בספרו "גבעת שאול", מדוע הקדימה התורה מטר לטל, והרי הטל אינו נעצר לעולם, משא"כ הגשם לא בא בתדירות, כל הזמן? ומתרץ, המטר לא נוח להרבה אנשים, וגם מכה בכח, משא"כ הטל. וכך הסדר גם בלימוד התורה, כשאדם מתחיל ללמוד, עדיין קשה לו מאוד להבין ולהשכיל, ועד שמקבל טעם בלימוד יכול לעבור הרבה זמן, אבל אחרי שקיבל טעם בלימוד, הדברים נעשים מתוקים מדבש ונופת צופים ודומים לטל, וכן אומרת המשנה באבות (ו' - ד') כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו', התורה נקנית במיעוט תענוג, אבל העושה כן, לבסוף "אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא", והמקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, וזהו הדמיון שבתחילה דומה למטר, ולבסוף לטל.

אקטואליה מהפרשה

אני לא רוצה להפוך לפרשן פוליטי, אבל דומני שאם קבוצה קטנה ולא מאורגנת שאפילו בתוך תוכה לא סגורה על עצמה כמו עזה מכה בנו, זה מעליב יותר מאשר איזו מדינה גדולה וחזקה היתה עושה זאת. פרשתנו פרשת האזינו מלמדת אותנו שזה עלול לקרות לנו מידה כנגד מידה. אם אנחנו נעזוב את הזהות הברורה שלנו כעמו של בורא עולם לטובת חוסר זהות, יגיע עם שהוא חסר זהות ביסודו ויכה בנו מכה כואבת. אז מה עושים? חוזרים לזהותנו הברורה..

"מיוחדים ומאוחדים"

"יעקב חבל נחלתו" (ל"ב - ט') - ר' משה מקוברין היה אומר על פסוק זה, סגולתו של חבל עבה, ששזור ממספר רב של חוטים, ואפילו נפגם חוט זה או אחר, אין הדבר פוגע בחוזק הכללי של החבל, ומוסיפים להשתמש בו כבמקודם, ולא עוד, אלא לפעמים לא רואים כלל את החוטים הפגומים בחבל. הוא הדין לגבי ישראל, בשעה שהם מלוכדים ושזורים כאחד, הם מתחזקים ומתחסנים כנגד אויביהם המבקשים לפגוע בהם, ואחדות זו גורמת לכך שאפילו הפגומים שבהם מוצאים תיקון לעצמם על ידי דבקותם בזולת, כמו שהגמ' בשבועות (ל"ט). אומרת, כי כל ישראל ערבים זה לזה.
וזה היה אחד היסודות שהיו נר לרגליו של מורנו המשגיח ר' ישראל מאיר פדידה זצוק"ל,
לראות את מעלת האחדות והחיבור שבין כל בני החבורה, תלמידים ואברכים כאחד. תמיד היה אכפת לו שנהיה יחד, שנרגיש זה את זה ושלא יהיה מקום לפירוד ולריחוק, כי ידע שכוחו של ציבור הוא דווקא כשכולם שזורים זה בזה כחבל אחד. וזו הייתה צוואתו לנו וז"ל: "תמשיכו לחזק אחד את השני ולהיות מאוחדים".
זו הייתה דרכו, וזה המסר שהותיר לנו להמשיך את הדרך, להתחזק באחדות, באהבת ישראל ובערבות הדדית. יהי רצון שנזכה להמשיך בדרכו, לקיים את צוואתו ולהתחזק באחדות ובאהבת ישראל, ובזכות זאת תהא נשמתו צרורה בצרור החיים, ויעמוד לנו ולכל בני החבורה למליץ יושר, אמן.

הפתגם: האושר נמצא בשלושה דברים:

לשחרר את מה שחלף, להנות ממה שיש, ולהאמין במה שיהיה!!

~ שבת שלום ומבורך - גמר חתימה טובה ~

ניתן להשיג את העלון באתר "לדעת נט".

לשיתופות בהפצת וחזקת העלון - DAF126123@GMAIL.COM